

Κλέφτικο τραγούδι «Ένας αϊτός περήφανος»

► Θέμα:

Ένας περήφανος αϊτός που παγώνει από τα χιόνια ξεχειμωνιάζοντας στα βουνά και μαλώνει με τον ήλιο ζητώντας του να τον ζεστάνει.

► Βασική ιδέα:

Η περηφάνια του **αϊτού - κλέφτη**, αφού δεν εγκαταλείπει τον αγώνα απέναντι στις αντίξοες καιρικές συνθήκες.

► Ιστορικό πλαίσιο: Η προέλευση και ο ρόλος της κλεφτουριάς:

Ιδιαίτερα κατά την πρώτη περίοδο μετά την πτώση της Κωνσταντινούπολης οι αγρότες κάτοικοι πολλών πεδινών περιοχών αναγκάστηκαν να φύγουν και να δημιουργήσουν οικισμούς σε δυσπρόσιτους ορεινούς τόπους, για να αποφύγουν την καταπίεση των κατακτητών και τις ταπεινώσεις. Σ' αυτές όμως τις περιοχές ήταν πολύ προβληματική η επιβίωσή τους για πολλούς λόγους: υπήρχαν ελάχιστες καλλιεργήσιμες εκτάσεις και λίγο νερό, οι καιρικές συνθήκες το χειμώνα ήταν δυσμενείς και δυσβάσταχτες, ενώ οι άνθρωποι ήταν απομονωμένοι από τους κατοίκους του κάμπου, ιδιαίτερα το χειμώνα. Οι άνθρωποι λοιπόν αυτοί ξαναγύριζαν στις αρχέγονες πηγές της ζωής, στην κτηνοτροφία και στη γεωργία, ενώ παράλληλα τους δημιουργήθηκε η ψυχосύνθεση του **ανυπόταχτου αντάρτη**, που αρνείται να συμβιβαστεί με την εξουσία και καταφεύγει, κυρίως για την κάλυψη των υλικών αναγκών του, στην **αρπαγή**, η οποία γίνεται τις περισσότερες φορές μοναδικό μέσο για τη συντήρησή του. Από αυτούς τους πληθυσμούς προήλθαν σε μεγάλο ποσοστό οι «κλέφτες», δηλαδή τα **αντάρτικα σώματα αντίστασης των υπόδουλων Ελλήνων εναντίον της οθωμανικής εξουσίας**, οι θρυλικοί αγωνιστές της ελευθερίας, που με το πέρασμα των χρόνων, κυρίως τον 18ο αιώνα, η δράση τους απλώθηκε στις ορεινές περιοχές ολόκληρης της ελληνικής χερσονήσου, από τη Μακεδονία ως την Πελοπόννησο.

Οι κλέφτες, ενώ αρχικά επιδίδονταν σε αρπαγές (από εδώ και η ονομασία τους), χωρίς να έχουν συνείδηση ότι αγωνίζονται για την ελευθερία του συνόλου, αργότερα αποτέλεσαν τους πυρήνες και τη βάση των στρατιωτικών σωμάτων αντίστασης εναντίον του τουρκικού ζυγού και είναι αυτοί που αγωνίστηκαν με αντρεία και αυτοθυσία κατά την εθνική εξέγερση του 1821 για την ελευθερία του Γένους.

Ένας ακόμα θεσμός κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας είναι εκείνος των **αρματολών**. Οι αρματολοί (οι ένοπλοι, αυτοί που κρατούν «άρματα») ήταν κάτοικοι των κατακτημένων από τους Τούρκους χωρών, οι οποίοι υπηρετούσαν σε βοηθητικές μονάδες του τουρκικού στρατού και ακολουθούσαν στις εκστρατείες. Ωστόσο πολλές φορές οι Έλληνες αρματολοί όχι μόνο συνεργάζονταν με τους κλέφτες, αλλά μεταπηδούσαν στα σώματα των κλεφτών (και το αντίστροφο).

► Ενότητες - Πλαγιότιτλοι:

• **1η ενότητα: Στίχοι 1-4:** Ο περήφανος αϊτός μένει να ξεχειμωνιάσει στα βουνά.

• **2η ενότητα: Στίχοι 5-6:** Ο αϊτός παγώνει από το κρύο.

• **3η ενότητα: Στίχοι 7-13:** Ο αϊτός μαλώνει με τον ήλιο, ζητώντας του να φέρει το καλοκαίρι.

► Αλληγορία:

- **Άλλα λέμε και άλλα εννοούμε.** Υμνούν στη θέση ενός ανθρώπου ένα πουλί ή ένα άλλο πλάσμα που έχει κάποιες ιδιότητες που ταιριάζουν με στοιχεία της προσωπικότητας του συγκεκριμένου προσώπου.

- Η εικόνα του **περήφανου αϊτού** που ξεχειμωνιάζει στα βουνά ταυτίζεται με την εικόνα του **κλέφτη** που επιμένει να συνεχίζει τον αγώνα ακόμα και κάτω από αντίξοες συνθήκες.

- Τα **νύχια** και τα **φτερά** του **αϊτού**, που είναι τα κυριότερα σωματικά του όπλα, παραπέμπουν στις **σωματικές δυνάμεις** του **κλέφτη**.

► Η προσωποποίηση και ο ρόλος της φύσης:

Ένα στοιχείο τεχνικής, συχνό στα δημοτικά τραγούδια, είναι η **προσωποποίηση της φύσης**. Προσωποποιούνται η φύση και τα στοιχεία της, άψυχα ή ζώα: ο ήλιος, το φεγγάρι, τα βουνά, τα ποτάμια, τα δέντρα, τα πουλιά (σ' αυτό το τραγούδι ο αϊτός), τα άλογα κ.ά. κι έτσι ο άνθρωπος επειδή είναι εξοικειωμένος συνομιλεί με αυτά ή απλώς τους απευθύνει το λόγο (βέβαια τα άψυχα και τα ζώα μιλούν την ανθρώπινη γλώσσα). Έτσι και σ' αυτό το τραγούδι προσωποποιείται ο ήλιος, προς τον οποίο απευθύνεται ο αϊτός/κλέφτης, για να του παραπονεθεί έντονα, να τον επιπλήξει με επιθετικότητα («μάλωνε»), που δε ρίχνει τις αχτίνες του επάνω στα ανήλια μέρη των βουνών, ώστε να λιώσουν οι πάγοι και τα χιόνια, να έρθει καλοκαιρία, να αναλάβει ο ίδιος τις δυνάμεις του και να ξανάρθουν οι σύντροφοί του (εννοεί για να συνεχίσουν τον αγώνα ενάντια στους Τούρκους).

► Χαρακτηρισμός προσώπου/ήρωα:

- **Αϊτός/κλέφτης:** Περήφανος, λεβέντης, αξιοπρεπής, ανυπόταχτος, γενναίος, ηρωικός αγωνιστής, παλικάρι.

► Αφηγηματική τεχνική:

- Αφήγηση σε γ' **πρόσωπο**.
- Το πρώτο μέρος του ποιήματος είναι **αφηγηματικό** (στίχοι 1-8) και το δεύτερο **διαλογικό** (στίχοι 9-13).

► Γλώσσα - Ύφος:

- **Γλώσσα:** Απλή δημοτική με μερικούς ιδιωτισμούς (κατώμερα, καλοξεχειμάσει, κορφοβούνια, εμάργωσαν, αγνάντιο, αποσκιούρα).

- **Ύφος:** Λιτό, φυσικό, γοργό, παραστατικό, ζωντανό, δραματικό.

► Εκφραστικά μέσα:

1. **Προσωποποιήσεις:** Προσωποποίηση του **αετού** («περήφανος», «λεβέντης»), προσωποποίηση του **ήλιου** («με τον ήλιο μάλωνε και με τον ήλιο λέει») και στους τελευταίους στίχους προσωποποίηση της **φύσης**.

2. **Μεταφορές:** «κρούσταλλα στους κάμπους», «επέσαν τα φτερά του», «ζεσταθούν τα νύχια μου».

3. **Επαναλήψεις:** Αϊτός, βουνά, ήλιο, να λιώσουνε, να γίνει, νύχια, φτερά, τ' άλλα.

4. **Ασύνδετο σχήμα:** Στίχοι 1, 3-4, 10, 11, 12.

► Στίχος - Μέτρο:

- **Στίχος:** 15σύλλαβος.

- **Μέτρο:** Ιαμβικό. Δεν υπάρχει ομοιοκαταληξία.

► **Ιδέες - Συναισθήματα:**

- Οι ιδέες που προβάλλει το ποίημα είναι αυτές της περηφάνιας και της γενναιότητας των κλεφτών.
 - Στον ηρωικό μύθο που περιβάλλει τον κλέφτη είναι δυνατή ακόμα και η αντιπαράθεση με τα φυσικά στοιχεία.
 - Τα συναισθήματα που προκαλεί το τραγούδι είναι περηφάνια και θαυμασμός για τον κλέφτη που έχει το κουράγιο να επιλέξει μια τόσο δύσκολη ζωή.

► **Ερωτήσεις:**

1. Να χωρίσετε το ποίημα σε ενότητες και να δώσετε έναν πλαγιότιτλο στην καθεμία.
2. Γιατί, κατά τη γνώμη σας, η λαϊκή μούσα επιλέγει να ταυτίσει τον κλέφτη με αυτό;
3. Συγκεντρώστε πληροφορίες σχετικά με τη ζωή των κλεφτών και το ρόλο που διαδραμάτισαν κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας.